

Oos Gebrook

Heemkundevereniging Hoensbroek

Jaargang 4 nr. 3 - november 2011

Oos Gebrook

Een uitgave van de Heemkundevereniging Hoensbroek.
Jaargang 4 nummer 3 - november 2011

Redactie:

Jan Bus
Hein Giesen
Bernard Grothues

Jo Hermanns
Wim Kortekaas
Math Mertens

Ingezonden artikelen:

Toon Ermers
Leo Meevers Scholte

Afbeeldingen:

Jan Creusen z.g.
René Fijten
Hub Ermers

Acquisitie en advertenties:

Jan Bus
Hein Giesen

Secretariaat:

Klinkertstraat 19,
6433 PA Hoensbroek, tel: 045-5217721
E-mail: secretaris@heemkundehoensbroek.nl

Verenigingslokaal:

Schuinstraat 2a 6432CM Hoensbroek

Bank: ING 3280562 t.n.v. Heemkundevereniging Hoensbroek

Website: www.heemkundehoensbroek.nl

Losse nummers € 2.00

'n zielelike Kris
en
'n gezond en
gesjeid Nuujaor!

Inhoudsopgave

❖ Wens	3
❖ Bioscopen in Hoensbroek (slot)	5
❖ Het gietijzeren grafkruisenprojekt	12
❖ Houten bommen	15
❖ Jao, 't waor get te sjtelle.	16
❖ Het pastoor Röselaersplein	18
❖ Het sportpark van VCT	21
❖ De Staatsmijn Emma	24
❖ Rectificatie	32
❖ De vaandels in ons verenigingsgebouw	33
❖ Opsporing verzocht	35
❖ Wie woar 't vreuger; Waterputten	36
❖ Mededelingen	40
❖ Originele cadeauideeën	41
❖ Begunstigers	43

W. MENGELERS – AUTO ELEKTRA

Burg. Slanghenstraat 11
6433 AR Hoensbroek
Tel · 045- 5217777

PETER WIND - PAPIER/KANTOORVAKHANDEL

Akerstraat Noord 288
6431 HW Hoensbroek
Tel 045 - 523 07 48

Bioscopen in Hoensbroek (slot)

Door Wim Kortekaas

In deze achtste en laatste aflevering gaan we verder met de afloop van het bioscoopconflict, dat in het begin van de jaren '50 van de vorige eeuw voor flinke beroering zorgde onder de Hoensbroekse bioscoopexploitanten en dat ook leidde tot soms zeer heftige politieke discussies, zowel binnen als buiten de gemeenteraad. Uiteindelijk culmineerde dit conflict in '52 in de tijdelijke sluiting van alle Hoensbroekse bioscopen.

In de vorige aflevering heb ik in het kort geschetst hoe na forse aanvaringen met het gemeentebestuur in mei 1951 de bioscoopexploitanten toch hun zin leken te krijgen: de gemeenteraad ging accoord met een flinke verlaging van de belastingtarieven op filmvertoningen.

Het conflict escaleert

Desondanks escaleert het conflict langzaam maar zeker echt. Gedeputeerde Staten neigen naar goedkeuring van dit raadsbesluit, omdat men voor de komende tijd toch veel betere perspectieven ziet voor de Hoensbroekse gemeentekas dan aanvankelijk gedacht.

ROB PETERS – MEEL EN GRAANHANDEL

Wijngaardsweg 16

6412PJ Heerlen

Tel · 045- 5226693

Maar dan komt toch bij B&W de aap uit de mouw: 2 dagen na het raadsbesluit tot tariefsverlaging stuurt men een brief aan GS waaruit blijkt, dat B&W niet achter het besluit staan en men de bioscoopexploitanten eigenlijk gewoon de méérinkomsten, die ze door een tariefsverlaging krijgen, niet gunt. In die brief geeft het college ook aan het niet eens te zijn met de positieve visie van GS op de Hoensbroekse financiën. Om een en ander te onderstrepen vermelden ze er in de brief ook bij, dat bij de voorstemmers voor de tariefsverlaging o.a. de twee leden van de CPN-fractie (Grein en Griekspoor) en enkele leden met duidelijke familielaties met bioscoophouders waren, m.n. de heer A. Hamers. Pas 5 maanden later, in december, komt de reactie van de provincie: gezien de financiële positie van Hoensbroek is het voornog niet toegestaan zowel de vermakelijkheidsbelasting te verlagen én het schoolgeld te verla-

gen. Ook de minister van Financiën geeft hieraan zijn goedkeuring niet. Nadat door de gemeente nadere financiële gegevens naar Maastricht zijn gestuurd komt in maart het bericht, dat verlaging van de vermakelijkheidsbelasting niet wordt toegestaan, behalve voor de zogenaamde ‘culturele’ films. De schoolgeldverlaging gaat wél door.

Intussen heeft het raadslid Hamers er ‘lucht’ van gekregen, dat het college een brief aan GS heeft gestuurd, waarin ook hij genoemd wordt. Zijn verzoek om inzage in die brief wordt als ‘interne aangelegenheid van het college van B&W’ echter niet toegestaan!

Bioscopen sluiten hun deuren

Maar na wéér een jaar wachten en een heleboel correspondentie tussen gemeentebestuur en GS zijn medio 1952 de bioscoophouders het lange wachten op een goede regeling méér dan zat. Op 4 juni '52 valt een lange brief in de bus bij de gemeente waarin ze dat kenbaar maken: gesteund door de Nederlandsche Bioscoop-Bond gaan op 22 juni alle bioscopen in Hoensbroek helemaal dicht. Als men naar de bioscoop wil moet men vanaf nu naar Heerlen of naar elders. Overigens doet zich tegelijkertijd in Coevorden een zelfde conflict voor en ook daar sluiten de bioscopen! Het leidt tot veel politiek protest, maar ook de middenstand laat zich niet onbetuigd, omdat men er veel nadeel van denkt te ondervinden. Bovendien trekt het veel landelijke aandacht, ook bij een groot aantal andere gemeenten elders in het land, die met vergelijkbare problemen kampen.

De heren P. Willems en van Dongen maken van die situatie van onrust onder de Hoensbroekse burgers gebruik en krijgen toestemming om in Amicitia filmvoorstellingen te verzorgen (o.a. Great Guy en Avonturen in Shanghai), door de CPN-krant De Waarheid een 'onderkruipbioscoop' genoemd. In de loop van september beklagt de Bioscoopbond zich bij de Gemeenschappelijke Filmkeuring op katholieke grondslag in Eindhoven over het feit, dat er in Hoensbroek in Amicitia tegen de landelijke afspraken in films vertoond zijn, die niet door de katholieke filmkeuring zijn goedgekeurd. En dat gebeurt dan ook nog door iemand, die niet bij de bond is aangesloten. De filmkeuring meldt zich daarom bij het gemeentebestuur, maar dat reageert pas maanden later, nadat de bioscopen hun deuren weer hadden geopend. In dat antwoord zegt men (maar dan in iets nettere bewoordingen), dat men zich er niet druk om kan maken. Daar spelen ook de uitlatingen van het raadslid van Berghem in de raad van 7 oktober '52 over de rol van de burgemeester in het conflict een rol in.

R. OFFERMANS - FYSIOTHERAPIE

Kouvenderstraat 111
6431HC Hoensbroek
Tel. 045-5770937

VERSMARKT BEMELMANS

Hoofdstraat 30
6431 LC Hoensbroek
Tel. 045-5778572

De kaarten op tafel!

Natuurlijk is er veel commotie in het dorp en om de positie van het college uit te leggen geven de wethouders Boshouwers en Mannens (terwijl de burgemeester met vakantie is!) zelfs een brochure van 7 pagina's uit met als titel

De kaarten op tafel

Als de pers in de weergave van raadsverslagen alle objectiviteit verliest en zich (om welke reden?) schaart aan de zijde van de bioscoopexploitant en van een groep van raadsleden die deze exploitant force majeure steunt, is er geen andere weg om de ingezetenen van Hoensbroek in te lichten dan die van de open brief. Verschijnen er in de pers niet met vette koppen opgedirkte artikelen doelbewust gericht op het maken van hetze? En hoe kunnen de paar ingezetenen die de raadsvergadering komen beluisteren de bevolking voorlichten?

tel 'De kaarten op tafel!' om aan de Hoensbroekse bevolking hun mening over het conflict te geven en om daarmee hun eigen gelijk aan te tonen. Ze beschuldigen onder andere de CPN ervan zich niet in te zetten voor 'het welkijkse bioscoopje van de kleine man en de moegewerkte arbeider', maar juist de exploitanten een handje te helpen.

In de tussentijd wordt er verwoed gezocht naar een oplossing voor het conflict. De raad neemt begin juli '52 het voorstel aan om de kwestie opnieuw te gaan bekijken, nadat er een accountantsonderzoek bij de bioscopen heeft plaatsgevonden. Dat onderzoek door het Verificatiebureau van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten moet dan binnen vier weken zijn gedaan.

De bioscopen gaan uiteindelijk, hoewel principieel tegen, daarmee akkoord.

Desgevraagd laat dat bureau echter weten pas omstreeks oktober '52 dat onderzoek te kunnen afronden. En opnieuw is er dus vertraging in de zoektocht naar een oplossing.

Oplossing in zicht?

Omdat het nu allemaal wel heel lang gaat duren trekt het raadslid van Berghem de stoute schoenen aan en gaat op bezoek bij de directeur van de Bioscoopbond om te bemiddelen.

Om een lang verhaal kort te maken: van Berghem bereikt in de loop van september overeenstemming over een voor de Bioscoopbond aanvaardbare oplos-

sing en vraagt een extra raadsvergadering aan om hierover te praten. De meeste andere raadsleden willen ook op 7 oktober '52 in een extra raadsvergadering de kwestie opnieuw bespreken, maar de PVDA-fractie doet als enige hiervoor een concreet voorstel: verlaging van het belastingtarief op vertoning van gewone films tot 25% en zgn. culturele films niet te belasten. Bovendien zou het besluit met terugwerkende kracht tot 1 januari 1952 moeten ingaan. Als dit voorstel wordt aangenomen is de Bioscoopbond bereid de bioscoopdeuren weer te openen. Na een 2 uur durende heftige discussie wordt het voorstel met 10 stemmen voor en 7 tegen aangenomen. Maar de verhouding met de Bioscoopbond heeft een flinke deuk opgelopen, want Van Berghem leest in de bewuste raadsvergadering voor uit notities van de directeur van Bioscoopbond, die hij kreeg na zijn bezoek aan het kantoor in Amsterdam. Daarin beschuldigt hij burgemeester Martin onder andere ervan zich in deze kwestie te hebben laten leiden door een persoonlijke vete: "De bewijzen zijn voorhanden, dat het bioscoopbedrijf ter plaatse en zeer zeker het bedrijf van een van de ondernemers op bepaald onwelwillende wijze door de burgemeester wordt behandeld." En dat gaat zo nog even door. Het college is 'not amused' en maakt zijn ongenoegen hierover niet

alleen bij Bioscoopbond, maar ook bij Gedeputeerde Staten en de minister van Binnenlandse Zaken duidelijk kenbaar. Het leidt tot een gesprek tussen de voorzitter van de bond en de burgemeester op 14 november, waarin wel excuses worden aangeboden, maar men het toch niet helemaal eens wordt.

Goedkeuring besluit door GS

Bij brief van 2 maart 1953 laten Gedeputeerde Staten van Limburg weten het raadsbesluit van 7 oktober '52 goed te keuren, mede omdat ook hen uit accountantsonderzoek was gebleken, dat de financiële situatie van de bioscoophouders al in 1951 erg penibel was. Je zou nu dus kunnen denken, dat het conflict nu eindelijk zou zijn opgelost. Maar niets is minder waar, want het college van B&W verzoekt aan de minister van Binnenlandse zaken om geen toestemming te verlenen. Men is het er om een aantal (principiële én financieel-technische) redenen namelijk niet mee eens, dat het jaar 1951 als peiljaar wordt gehanteerd.

Overleg op hoog niveau

Het leidt in de daaropvolgende maanden tot allerlei overleg op hoog, landelijk niveau, waarin verschillende ministeries, de Vereniging van Nederlandse Gemeente, de Bioscoopbond, maar ook wethouders van Haarlem en Rotterdam samen met burgemeester Martin zich met de kwestie bemoeien. Het gevolg is, dat de minister van Binnenlandse Zaken besluit om opnieuw landelijk onderzoek naar de rentabiliteit van het bioscoopbedrijf te laten doen. Gevolg: weer langdurig maandenlang uitstel van duidelijkheid in de kwestie.

In december '53 gaat het de gemeenteraad nu echt te lang duren en ze wil actie voeren voor de goedkeuring van het raadsbesluit van 7 oktober '52. Ze stuurt per telegram een verzoek aan de minister om goedkeuring en om de gelegen-

heid te krijgen een toelichting te geven. Maar ondanks grote druk door B&W middels diverse telegrammen en lange brieven houdt het ministerie de poot stijf en wil niet over deze landelijke kwestie praten met vertegenwoordigers van een individuele gemeente.

De oplossing!

En dan komt toch het verlossende woord van de minister van BiZa: de circulaire nr. U 13865 van 20 februari 1954, waarin toegestaan wordt om terug te gaan naar de belastingtarieven van vóór 14 april 1948.

Vlak daarna wordt in de raadsvergadering van maart '54 besloten om het besluit van 7 oktober '52 in te trekken en conform de circulaire van het ministerie het tarief te verlagen van 45% naar 20%. Dat betekent wel voor de gemeente voor het jaar 1954 een inkomstenderving van ruim 25.000 gulden, maar daar was al rekening mee gehouden.

En zo komt er na 4 jaar een einde aan een conflict, dat niet alleen de politiek, maar het héle dorp diverse keren in hevige beroering heeft gebracht.

Bronnen:

Rijkshy, 061 Gemeentearchief Hoensbroek 1948 -1981 inv. nrs. 525, 3139

VAN OOST VERZEKERINGEN - HYPOTHEKEN

Juliana-Bernhardlaan 8
6432 GW Hoensbroek
Tel · 045-5774741

VAN OERS ASSURANTIËN

Kouvenderstraat 238
6431HK Hoensbroek
Tel · 045- 5717856

Het gietijzeren grafkruisenproject

Door Hein Giesen

Toeval of Voorzienigheid?

Zoals eerder vermeld is de heemkunde-vereniging druk bezig geweest met het herstellen van de gietijzeren kruisen op het oude St. Janskerkhof aan de Juliana-Bernhardlaan. Als we hier de gang van zaken op een rijtje zetten komen veel toevalligheden tesamen.

Terebinth

Het begon voorjaar 2008. Dan weet Leon Bok, hij is funerair expert van Terebinth, de vereniging die waakt over het Nederlandse funeraire erfgoed, ons te vertellen dat op het oude St. Janskerkhof een uitgelezen verzameling gietijzeren kruisen staat, bijzonder in aantal en in verscheidenheid. Naar aanleiding hiervan organiseert de Heemkundevereniging in september 2008 een rondleiding op dit oude, onderkomen kerkhof met meneer Bok als gids. Pastoor Nevelstein is dan al enige jaren met de gemeente aan het bakkeleien over het herstel van deze oude begraafplaats, helaas zonder veel resultaat. Maar de pastoor krijgt hulp van “boven” want enkele fikse stormen waaien een paar oude lindebomen om,

Dhr. Leon Bok, Terebinth

die zoveel schade veroorzaken aan kerkhof, diverse graven en grafstenen dat de gemeente wel overstag moet en alles laat opknappen, compleet met wandelpaden en rustbanken.

Rotary

Nog voor dat die werkzaamheden beëindigd zijn valt bij de Heemkundevereniging een brief op de mat van Rotary Hoensbroeck, met de vraag of wij geen gepast cultureel object hebben of weten waar zij financieel hulp kunnen bieden.

Ons redactielid Jo Hermanns, draagt in deze een dubbele pet, hij heeft dan namelijk ook nog het gebouwenbeheer bij de Parochiefederatie Hoensbroeck onder zijn hoede en ziet met lede ogen dat op dit mooi herstellende kerkhof al die gietijzeren kruisen staan te verpieteren.

Mevr. Sijstermans, Dhr. Hodes, Kusters, en Mertens (Herinrichting kerkhof)

De sponsoring door Rotary Hoensbroeck

Zijn idee, het herstel van die kruisen slaat aan, het project is gevonden! Smederij Wiel Peters wordt in de arm genomen, de herstelkosten worden berekend, Rotary Hoensbroeck organiseert in juni 2011 een sponsordiner in kasteel Vaalsbroeck en spendeert € 10.000,- aan dit project. Met de hulp en mankracht van onze vereniging is dit bedrag voldoende om het herstel ter hand te nemen.

Herstelwerk

Half augustus kregen we van de gemeente groen licht om te starten met de opknapbeurt van die oude kruisen en heeft een groep enthousiaste leden en vrijwilligers hard gewerkt aan dit project. Er is gegraven, gesjouwd, geklopt, geschuurd en nog eens geschuurd en geveerd dat het een lieve lust was.

In de smederij van Wiel Peeters is het noodzakelijke ijzerherstelwerk verricht en in de dagen voor Allerheiligen zijn de eerste kruisen, die voor de werkzaamheden verwijderd waren weer op hun oude plek terug geplaatst.

Als u dit leest zal het project wel afgerond zijn en het resultaat mag gezien worden. Neem gerust eens en kijkje en wandel eens over de oude dodenakker heen.

Dank

We willen alle vrijwilligers die dit project mogelijk maakten danken voor hun inzet, Rotary Hoensbroeck voor hun royale gift en Wiel Peters voor zijn vakmanschap en toewijding waarmee hij dit project begeleid heeft.

“Houten bommen.... fabel of waarheid?”

In samenwerking met de Heemkundevereniging Brunssum organiseerde onze club op 19 oktober 2011 de lezing: “Houten bommen... fabel of waarheid?”

Onze spreker, de Vlaming Jean De Waerheid, had een goed onderbouwd en boeiend verhaal, ondersteund door een Powerpointpresentatie, over de camouflagetechnieken in de oorlog. Hij wist ons ervan te overtuigen dat beide oorlogspartijen houten neptanks en vliegtuigen gebruikten en zelfs nepvliegvelden aangelegd hebben om de tegenstander te misleiden. Een houten frame waar men jute doeken over spande, waarna dat in de camouflagekleuren gespoten werd. Volgens ooggetuigen zijn hier ter plaatse, in ons eigen Hoensbroek, bij de timmerfabriek van Jacobs aan de Singel zulke neptanks gemaakt. Het bombarderen gebeurde niet met houten bommen in de vorm van een raid met een eskader vliegtuigen. Maar als de geallieerden toch langs een bij hun bekend nepvliegveld kwamen, gooiden de piloten uit baldadigheid best wel eens wat houten bommen op deze plek.

Rechts op de foto onze spreker dhr. De Waerheid met de schrijver van het boek de Fransman Jean Courable

Vooral Engelse piloten toonden zo met hun bood-

schap “Wood for Wood”, dat ze er weet van hadden.

Die houten bommen bestonden dus inderdaad en waren in gebruik als oefenbommen of om rooksignalen op zee te geven of om de windrichting en windkracht te bepalen voor ze de echte bommen gooiden.

Als u de lezing gemist heeft en u bent nieuwsgierig geworden of u wilt meer weten over dit thema, in het boek staat het hele verhaal. Kijk maar eens op www.dewaerheid.be

ADMINISTRATIEKANTOOR LABOR

VLOEDSTRAAT 34

6361 XH Nuth

Tel · 045-5650121

Jao, 't waor get te sjtelle.

Jao, 't waor get te sjtelle in d'r kreeg mit 't ongerhoud van de versjillende dinger.

Zoeë houw d'r boer, dae 'n wei houw naeve d'r gaard van mien sjoeënouwesj op Genesche 't tankeldraad-hèk vernaoliesigd. Zoeëget gebuërde waal dèkser in d'r oeërlog. 't Flat-sjpreie gong vuuër.

Mae wat zoeë 'n kapotte hèk vuuër gevolg kos hóbbe kint gier in 't volgende, waor gebuërde

verhaölke leëze (of huëre, es 't dich inne vuuërlieëst).

Bie de kuj in de geneumde wei, dao waor è eigewies sjepsel, dat trok zich van die kapotte hèk nieks aa. Ze gong gemuëtelig aan de sjlaat en d'r sjipts-koeël vreëte, die d'r sjoeënpap mit vööl meujte houw gezieëd.

En dat gevoel de jònge oet 't hoeshouwe van mien sjoeënouwesj neet erg.

Die jònge zoote in dae tied allemaol zoeë op 't eind van de lieëgere sjoeël.

En zoeë waor 't oach 'ns op 'ne Hieëmsvaartsdaag.

Juus wie de hoeëmes begos kaom die priej oet die wei zich te good doeë aan de sjlaat en anger greunte oet hunne gaard.

Dát waor 't moment woeë de jònge op gewach houwe.

Ze waore nao de vreumes geweë en de mam waor noe nao de hoeëmes.

D'r pap how nachsjiech gehad en loog te sjlaope in de sjlaopkamer van 't ongerhoes.

Die kow moos trük nao de wei, mae moos ieësj vuër sjtraof gemolke weëre.

D'r Lei kòs dat good. Dae how al dèkker bie 'ne boer oetgeholpe.

Ieësj woert de kow d'r plei achter 't hoes opgejaagd.

Mae die eigewies kow bleef neet op d'r plei sjtao en gong oach neet trük de wei in. Nae, witste wat ze doog? Ze gong de oape duër van 't hoes in. Noe waor in dat hoes de achterduur in inne weeg mit 'ne gank nao de vuërduur verbonge. D'r waor allein in 't midde van d'r gank è bögsjke gemakd vuuër de rechtigheid get te braeke, en dao waor 't get sjmaler. Die sjtom kow wurmde zich doeër dat sjmaal sjtuksjke heen en bleef doe sjtao, want ze kòs eigelik nurges heen.

Ze rammelde 'ns mit de ketting die ze om d'r haos houw, en makde daomit d'r pap wakker. Dae zou die jònge waal 'ns kristelieëre om zoeë in d'r vreuge mörg zoeë e kabaal te make.

Mae wie hae de duur oape makde zoog hae gaen jònge mae keek hae juus in 't gezich van die sjtom kow die neet mieë wis wat ze moos.

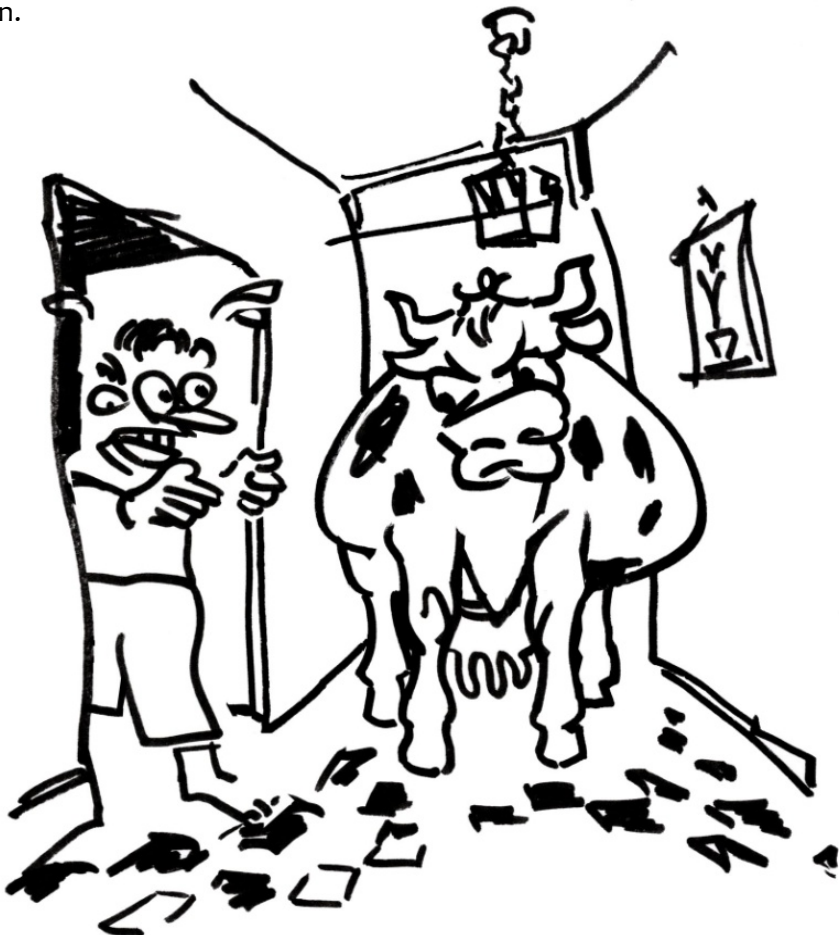
D'r Piet houw de oplossing: "Ich kroep ònger die kow doeër en maak de vuèrduur oape, dan kan die kow zoeë droet." Mae dat waor nog 'ne ganse ambras. Die kow wool in 't begin de puët neet oeterei zètte. Nae, 't waor vuër d'r Piet gaaroet ginne processiegank, mae hae hat 't gekùft!

't Sjoënste waor wie de kirkgengers die oet de hoeëmes nao Genesche op genhoes aa kaome zoge dat die sjtom kow oach nog 'n dieke flat lag op d'r dörpel van de vuèrduur. Ze wos neet baeter zulle vier maer zegke.

En d'r pap hat d'r verloare sjaop van 't sjmörges 't sjmiddigs weer mit ungere good gemak.

Dees gebuërtenisse waere nog dèks in geure en kluëre verteld in de familie.

Toon.

Waar komt die straatnaam vandaan (3)

Pastoor Röselaersplein

Door Bernard Grothues

In de twintiger jaren van de vorige eeuw behoorde in Hoensbroek tot de wijkvorming ook het aanleggen van pleinen. Een daarvan was het Röselaersplein. Van hieruit heeft men een kijkje in de Poelsstraat met naar links de Burgemeester Boshouwers-laan en naar rechts de Stuytstraat. In 1970 werd het plein aangepast. De naamgeving Röselaersplein werd op 2 juni 1921 vastgesteld door de gemeenteraad van Hoensbroek en was en is een eerbetoon aan een van onze prominente figuren uit Hoensbroek.

Pastoor Jan Lucas Röselaers werd geboren te Brunssum op 30 mei 1857 en op 29 maart 1884 tot priester gewijd. Nadat hij achtereenvolgens kapelaan was geweest in Nieuwstadt, Herkenbosch en Lutterade-Krawinkel werd hij rector te Swartbroek en pastoor in Baexem. Eind 1910 werd hij benoemd tot pastoor van de Parochie St. Jan Evangelist te Hoensbroek en 28 jaar lang zou hij deze functie blijven vervullen.

Bij zijn aanstelling stonden in het dorp grote veranderingen op stapel door de bouw van de Staatsmijn Emma. Hoensbroek was in de mijnstreek de plaats waar de mobiliteit in de jaren van de opkomst van de mijnindustrie stormachtig groeide. Volgens een statistiek uit die tijd kwamen in twee decennia 40.800 mensen naar Hoensbroek en

vertrokken er 33.600. Het was een mengelmoes van nationaliteiten en levensopvattingen.

In het bisdom Roermond had men de gedragingen en de acties van pastoor Röselaers in zijn vorige parochies van zeer nabij gevolgd. Bovendien was hij een Zuid-Limburger en waren zijn kwaliteiten als mens en organisator een grote aanbeveling. Zijn leven stond als priester in het teken van roeping, plichtsbesef en streven naar het dienen van het algemeen welzijn en hij achtte het daarom ook tot zijn taak om oude vergrijsde dorpsbestuurders wakker te schudden en te houden. Zelf leefde hij sober, hij rookte niet en dronk geen sterke drank. Hij was groot van postuur en was gewend over mensen heen te kijken. Dat deed hij letterlijk en figuurlijk. Datzelfde gebeurde in de kerk. Wanneer hij begon te preken luisterden de parochianen met ingehouden adem. Hij had een kerk aangetroffen die nog niet af was. Dat deed hem besluiten een brief te sturen naar het gemeentebestuur met een dringend verzoek om een bijdrage voor de bouw. Een impertinentie en vrijpostigheid die men in die tijd niet gewoon was. Maar de brief was zo diplomatiek geschreven dat het gemeentebestuur niet kon weigeren.

Ook de armen uit zijn parochie konden altijd een beroep op hem doen. Werkzoekenden, die zijn hulp inriepen vonden eerder een baan bij de Staatsmijnen.

Door zijn daadkrachtige optreden heeft pastoor Röselaers heel wat tot stand gebracht, zoals een eerste volksbibliotheek en een cinema in 1912 in het oude kerkje, de Woningvereniging Hoensbroek, waarvoor hijzelf de statuten schreef, de R.K. Werkliedenbond, afdeling Hoensbroek, een avondtekenschool en de R.K. Zang- en Toneelvereniging “Ons Genoegen” in 1914. In 1929 was hij direct betrokken bij de Muziekschool Hoensbroek. Maar zijn grootste prestatie was het behoud van Kasteel Hoensbroek, dat in verval was geraakt en dreigde openbaar verkocht te worden. Hij richtte daarvoor in 1927 de Vereniging “Ave Rex Christe” op, die het kasteel met de bijbehorende gronden kocht. Verder wist hij de nodige subsidies te werven waardoor het kasteel grondig gerestaureerd kon worden.

PARTYCENTRUM AMICITIA

Markt 9

6431 LG Hoensbroek

Tel. 045- 5717999

Voor zijn vele verdiensten werd hij gewaardeerd met de Koninklijke onderscheiding Ridder in de Orde van Oranje Nassau en later bevorderd tot Officier.

Voor de kunst en alles wat daarmee samenhang had de pastoor matige belangstelling.

Toch kwamen er verschillende kunstenaars bij hem over de vloer. Jan Toorop, de tekenaar van de beroemde mijnwerker, vond bij zijn bezoek zijn inspiratie hiertoe in de tuin van de pastorie. Een familielid van de pastoor figureerde hierbij als modelmijnwerker.

De bekende schilder Jean Thoolen, die later de opdracht had gekregen om de kruisweg in de parochiekerk te schilderen, maakte enkele portretten van de pastoor. Het verhaal gaat dat hij over een eerste portret niet tevreden was, omdat zijn koninklijke onderscheiding hierop niet voldoende naar voren kwam. Maar ook George Thielens, toen woonachtig in Hoensbroek, maakte een olieverfstudie en een tekening van hem.

In 1939 werd hij emeritus in “Mien Heim” in Valkenburg, waar hij op 30 mei 1947 zijn 60-jarig priesterfeest vierde en Valkenburgers en Hoensbroekenaren samen met de zangvereniging Paluda en de harmonie St. Caecilia hem hulde brachten.

Pastoor Röselaers overleed op 91-jarige leeftijd op 9 maart 1949. Hij werd begraven tussen de twee steunberen aan de noordzijde van de St. Janskerk naast zijn zuster.

Geraadpleegde bronnen:

*Raadsbesluiten: vastgesteld d.d. 2-6-1921 door de gemeenteraad van Hoensbroek.

*Wijzigingsbesluiten 19-9-1959 en 12-11-1970

*P.A.H.M. PEETERS: Jan Lucas Röselaers, Pastoor te Hoensbroek 1911-1939, Hoensbroek 1960.

Het Sportpark van VCT

Door Hein Giesen

Bij het doorploegen van de archieven van de gemeente Hoensbroek vond onze voorzitter oude gegevens over de planning en tekeningen van het voormalige voetbalterrein van VCT aan de Zandbergsweg, gelegen daar waar nu het grote parkeerterrein van Adelante (*de Lucasklinieken*) is.

V.C.T.

De voetballiefhebbers op de Steenberg waren er direct na de tweede wereldoorlog snel bij. De laatste gevluchte Duitser was waarschijnlijk nog niet eens in “das Grosze Vaterland” aangekomen, toen zij al een voetbalclub oprichtten: de Steenbergse Boys. Op een hellend knollenveld bovenaan de Hermesweg werd eind 1944 al de eerste wedstrijd gespeeld, met als kleedlokaal de ruimte in de holle weg onder de brug over die Hermesweg. Oude leden van het eerste uur weten nog vol trots te vertellen, dat zij daar de eerste “lichtwedstrijd” in Hoensbroek gespeeld hebben. Het was een wedstrijd tegen de Amerikaanse soldaten die hier gelegerd waren en de verlichting werd verzorgd door hun jeeps en andere legerwagens, die met hun koplampen over het veld schenen.

De naam van de voetbalclub moest overigens al na korte tijd gewijzigd worden, in Geleen was namelijk een voetbalclub die dezelfde naam al voerde. Daar er ondertussen gestart was met de bouw van 46 ruim in het groen gelegen Limburg-woningen werd toen gekozen voor de naam **Voetbal Club Tuindorp**.

De eerste aanvraag voor het sportpark werd al op 29 september 1945 bij de gemeente Hoensbroek ingediend en ondanks dat de adviseerende ambtenaar ten aanzien van de locatie hier geen positief advies over uitbracht aan de gemeenteraad, ontvangt de voetbalclub reeds op 9 oktober 1945 de toestemming van de Hoensbroekse gemeenteraad om in het glooiende terrein aan de Zandbergsweg, een sportpark aan te leggen.

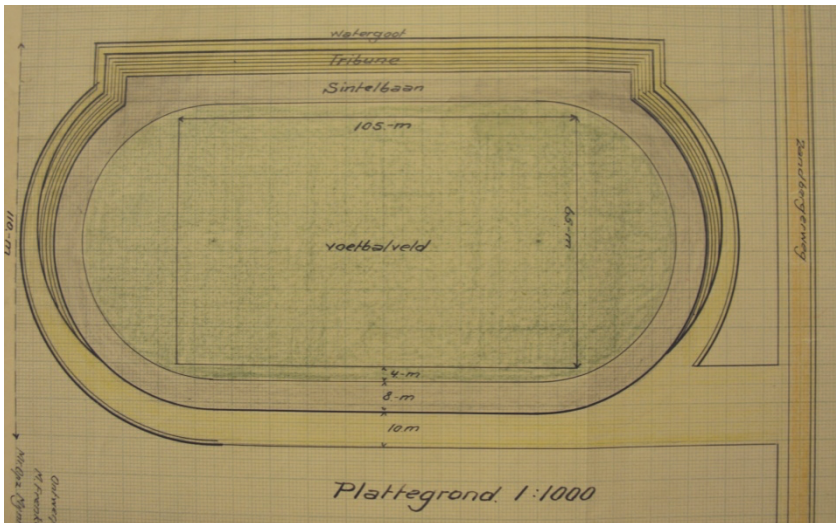
PARTYCENTRUM AMICITIA

Markt 9

6431 LG Hoensbroek

Tel. • 045- 5212999

Als je de tekening van de planning voor dit sportveld bekijkt zal menig oud VCT- speler nu nog tranen in de ogen krijgen. Dat zag er goed uit!

De ontwerper, dhr. M. Frenken, meesteropzichter bij de mijnmeters van de Staatsmijnen, had het terrein goed bekeken. Hij maakte gebruik van het hoogteverschil en plande in het door de afgraving ontstane vier meter hoge talud aan de bovenzijde van het terrein een tribune alsook nog even een atletiekbaan om het sportveld.

Waarom deze plannen nooit zijn gerealiseerd hebben wij helaas niet in de archieven terug kunnen vinden.

Waarschijnlijk waren daar de gemeentelijke financiële middelen niet toereikend voor, want de gemeente was in die jaren druk bezig met het realiseren van een voetbalveld voor SV Hoensbroek aan de Klinkertstraat. Dat sportpark was al in 1934 gepland, maar door recessie en oorlog waren die plannen in de ijskast gestopt.

Dat veld werd direct na de oorlog wel gerealiseerd, daar waar nu de Droomvijver ligt.

S. V CLEEF - CAFÉ DE PAERDSSTAL
Slakkenstraat 80
6431 NK Hoensbroek
Tel. 045-5213515

Het in 1944/1945 gemaakte VCT- sportparkje heeft tot de bouw van de Lucaskliniek in 1965 dienst gedaan als voetbalveld en er was op de ruimte tussen de Zandbergsweg en het voetbalveld ook nog plaats voor het speelveld van de korfbalclub KCT.

Het sportveld in dit sterk glooiende terrein is met de schop afgegraven en geëgaliseerd

door de gedetineerden die op het kasteel gevangen zaten voor hun oorlogsverleden.

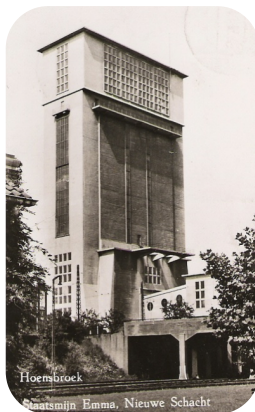
De overtollige grond is o.a. gebruikt om de doodlopende holle weg die u onderaan op de plattegrond, links van de Steenberglaan ziet (die gestippelde lijn), op te vullen want daar werden toen de woningen van het Huyserveld gebouwd.

Schenking van de Lionsclub Hoensbroek

Wij werden in augustus aangenaam verrast door een royale gift van de Lionsclub Hoensbroek.

Deze schenking zal een goede bestemming vinden als wij de activiteiten voor onze eerste lustrumviering in 2012 gaan ontplooiën.

De Heemkundevereniging Hoensbroek bestaat dan vijf jaar.

De Staatsmijn Emma Deel 1

Van mijnbouwwet in 1901 tot staatsmijn Emma en de ontwikkeling van Hoensbroek in die jaren.

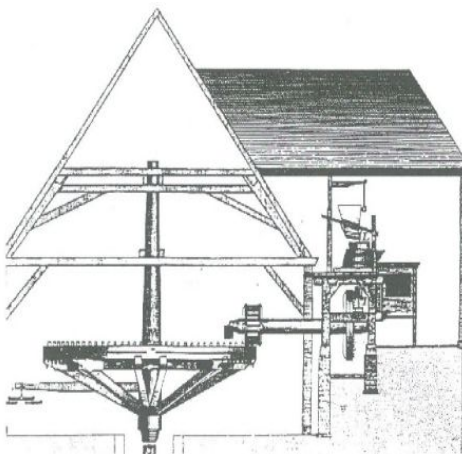
Door Hein Giesen

De Staatsmijn Emma is een serie artikelen over de ontginning en opbouw van de Emma in het begin van de 20ste eeuw en de invloed en gevolgen hiervan voor het boerendorpje Hoensbroek.

De staatsmijn Emma heeft een onuitwisbare stempel op Hoensbroek gedrukt, zonder die mijn zou Hoensbroek nu waarschijnlijk niet meer zijn dan een slaperig boerendorp. Zonder de aanwezigheid van de steenkolenvelden zou onze streek nu net zo'n uithoek zijn als noordoost Groningen, ja misschien waren wij nu dan zelfs een Belgische provincie.

De steenkool in Zuid-Limburg

De aanwezigheid van dit zwarte goud in onze contreien is al eeuwen bekend. In oude documenten uit de 13^e en 14^e eeuw wordt al melding gemaakt van een zwarte steensoort die langdurig brandt en die

hydraulische machine om het grondwater te beheersen. Een machine die in beweging wordt gebracht door een rosmolen met vier paarden en in 1773 werd door hen al een hydraulische machine gebouwd die werd aangedreven door een molenrad van vijf-

Een "rosmolen" aangedreven door paarden (ros-
sen) die steeds in een rondje liepen

in de omgeving van Kerk-
rade op plaatsen letterlijk
tot aan het maaiveld
komt. Er is daar dan al
sprake van dagbouw. In de
18^e eeuw zijn er rond en na-
bij de abdij al heuse kolen-
mijnen.

Uit documenten blijkt, dat
de abdij van Rolduc in 1741
een der bedrijven in eigen
beheer neemt. Een paar
jaar later construeren de
monniken zelfs al een hy-
draulische machine om het
grondwater te beheersen.
Een machine die in beweging
wordt gebracht door een
rosmolen met vier paarden
en in 1773 werd door hen
al een hydraulische machine
gebouwd die werd aangedre-
ven door een molenrad van
vijftien meter doorsnee. Er
was ook sprake van een com-
merciële leiding, die er voor
zorgde dat in Aken een ko-

lenmagazijn van de broeders lag en dat er wegen aangelegd en ver-
hard werden om de afzet van de kolen te bevorderen. Naast de com-
merciële leiding was er nog een technische staf die voor de hydraulische machines en de
ophaalliften en dergelijke zorg droeg. Omstreeks 1775 zijn in deze mijn al 360 per-
sonen aan het werk en als tegen 1800 de Fransen hier de baas worden is dit aantal op-
gelopen tot bijna 800 man.

Maar ook dichterbij, bij Vaesrade, komen de
kolenlagen tot aan de oppervlakte. Tussen
de Naanhof en de Jeugrubbe wordt tussen
1750 en 1760 een poging gedaan een mijn-
schacht af te diepen maar deze moet ge-
staakt worden omdat men de problemen

Mgr. W. Nolens

met het grondwater niet de baas kan. In Schinnen achter de kerk heeft men in 1773 al een schacht van bijna 100 meter diep geslagen, maar ondanks dat er tijdens de kerstdagen doorgewerkt wordt kan men ook hier het grondwater niet beheersen en worden de pogingen gestaakt.

Eind 19e eeuw worden er in heel Zuid-Limburg door particuliere ondernemingen proefboringen verricht op zoek naar het zwarte goud. Er worden concessies aangevraagd en in 1893 worden in Heerlen de eerste twee schachten buiten het Kerkraadse mijngebied geboord; de Oranje Nassau I in Heerlen gaat in productie.

Maar de Nederlandse regering vindt, dat zij zelf de energiebronnen in eigen hand moet houden en in juni 1901 wordt de mijnwet van minister de Lely aanvaard, waarin besloten wordt dat de staat zelf de exploitatie van de mijnen op zich neemt.

Vooral Dr. W. Nolens heeft zich in die jaren hevig ingezet om bij wet ervoor te zorgen, dat de gemeente of de staat zorg dient te dragen voor een goede huisvesting, gezondheidszorg en onderwijs.

Er wordt bij de aanvaarding van de wet nog op aangedrongen om met de ontsluiting van de kolenvelden rustig aan te doen, zodat niet alles ontworcht wordt en om te proberen alles zoveel mogelijk met eigen mensen op de rails te zetten. Dit naar voorbeeld van het Saargebied in Duitsland en niet zoals in het Ruhrgebied, waar dit gebeurde met hulp van vele

Poolse en Italiaanse gastarbeiders waardoor daar sociale onrust ontstond.

Een groot deel van de kolenconcessies wordt nu door de staat overgenomen en in 1902 worden de Staatsmijnen opgericht.

De eerste mijnzetels, met dhr. Wenckebach als directeur, worden dan Staatsmijn A, later de Emma en Staatsmijn B, de Wilhelmina. De eerste mijn die in productie gaat is Staatsmijn B, de Wilhelmina in Terwinselen. De schachten worden aangelegd in 1904 en in 1909

komen de eerste kolen naar boven die dan nog gewoon in hun ruwe vorm verhandeld worden. Het ging allemaal te snel, want de wasserij is pas in 1911 gereed.

Staatsmijn Emma

Voor ons is interessant de tweede mijn die in productie gaat.

In 1904 en 1905 beginnen de proefboringen op de heide bovenaan de Heisterberg.

Binnen de grenzen van de gemeente Hoensbroek zijn twee proefboringen verricht, een waar de Molenbeek de Flatteweg (Nieuwstraat) kruist en een ter hoogte van de huidige Dr. Phillipsstraat. Ook bij Vaesrade en de Wijngaardshoeve (de Wijngaardsweg heet dan nog Hagendoornkesweg) is op twee plaatsen geboord aan de overkant van de Caumerbeek, dus op Heerlens grondgebied. Alleen de boring bij de Dr. Phillipsstraat gebeurde in opdracht van de Staatsmijnen, de andere waren van vroegere data en op particulier initiatief.

In 1905 lezen we in een krant, dat bij een proefboring aan de Marebuschkesweg op een diepte van 1027 meter een steenkolenlaag met een dikte van 3,15 meter wordt aangetroffen. Het heeft echter tot ver in de 50er jaren geduurd eer men op die diepte de kolen gedolven heeft, via een tussenverdieping op de 700 meter.

In de Nieuwe Tilburgsche Courant van 22 september 1906 staat vermeld, dat bij de proefboringen aan de Heisterberg een boorkroon met diamanten boorkop ter waarde van 4000 gulden vastloopt en men deze moest laten zitten (ter prijs vergelijk: de eerste renovatie van de kleine St.-Janskerk kost in die jaren 10.000 gulden). Die boorkop zit daar nou nog ergens diep in de grond, iets voor schatzoekers! Een dergelijke proefboring tot een diepte van $\pm$ 400 meter kostte in 1904 rond de 20.000 gulden.

Na de vijfde proefboring wordt besloten de schachten op het heideachtig gebied boven aan de Heisterberg aan te leggen, net aan de overkant van de Akerstaat, die dan nog slechts een brede zandweg is tussen Heerlen en Sittard, maar wel net op Heerlens grondgebied en niet in Hoensbroek.

De voor de Emma benodigde gronden, die grotendeels in bezit zijn van de graaf van Amstenrade en de familie Wintgens worden dan

tegen een in de mijnwet van 1901 wettelijk bepaalde prijs van fl. 12,50 per hectare aangekocht c.q. onteigend. Door die onteigeningsprocedure loopt de start van de schacht en de aanleg van de spoorlijn naar Nuth, waarvoor heel veel kleine stukken grond aangekocht moeten worden, bijna twee jaar vertraging op.

Voor de procedure van graaf D'Ansembourg vergt veel tijd, maar zelfs zijn goede vriendschap met de leden van het Koninklijk Huis, die steeds bij hem logeren als zij Limburg bezoeken, kan niet voorkomen dat ook hij zijn grond aan de vastgestelde prijs moet verkopen. We mochten nog een brief van notaris Beckers inzien, waarin deze bij de Staat ertegen protesteert, dat hij maar fl. 10,00 per koopakte ontvangt.

De enige tegemoetkoming die de Staat dan doet is dat Beckers van de Staatsmijnen fl. 100,00 per akte krijgt voor de wel erg grote percelen van de graaf van Amstenrade.

In januari 1908 staat niets meer de aanleg in de weg, verrijst de ijzeren boortoren voor Schacht I en start de bouw van mijn A, die inmiddels op 15 januari 1907 de officiële naam Staatsmijn Emma heeft gekregen.

Voor de begroting van de bouw van de Emma rekent men in 1907 op een bedrag van fl. 4.750.000.

De schachtboring

Langs de Akerstraat wordt gestart met het boren van 2 schachten, elk met een doorsnee van ruim 10 meter. De inwendige middellijn van de schachten is respectievelijk 5,80 meter en 4,50 meter. Het afdiepen van de schachten met de “bevriesmethode” werd geheel in eigen beheer uitgevoerd. Voor de benodigde grote hoeveelheden stroom die deze bevriesmethode nodig had werd er een hoogspanningleiding van de Wilhelmina, die toen al in bedrijf was met een eigen elektriciteitscentrale, doorgetrokken.

HEUNEN COIFFEUR HERENSALON

Wilhelminastraat 76

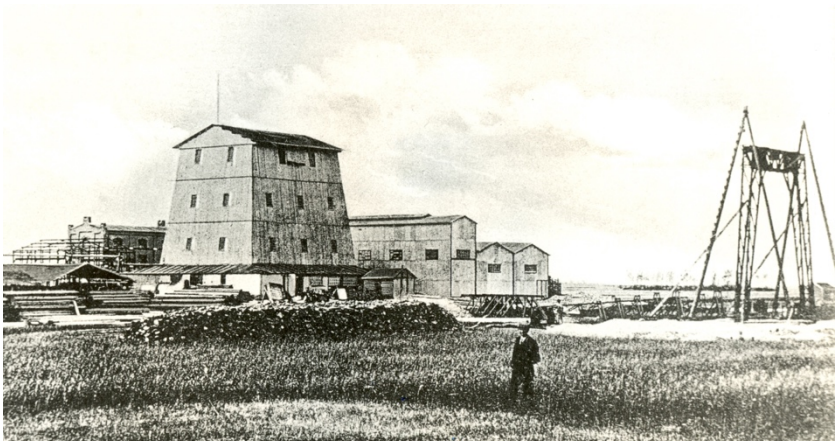
6431 XX Hoensbroek

Tel. 045- 5211224

Het afdiepen van de schachten van de Wilhelmina was nog tot aan het kolenniveau door een Duitse firma uitgevoerd. Toen hadden de Hollanders genoeg gezien en geleerd en konden ze dat zelf. En goed geleerd, want in de loop van 1910 werd met beide schachten op een diepte van 198 meter de steenkoolrots bereikt en werd de verdere aanleg met kracht voortgezet.

Voor de bouw van Schacht I werden 63 arbeiders aangesteld, 8 voorlieden voor een dagloon van fl. 2,10 tot fl. 2,50 per dag en 55 arbeiders die fl. 1,40 tot fl. 1,90 per dag verdienden voor een werkdag van elf uur.

Het boren van de schachten werd overschaduwd door het eerste

De eerste houten boortoren voor de aanleg van de schachten.

Rechts wordt de ijzeren boortoren voor de tweede schacht ook al opgebouwd.

zware ongeval. Op 26 april 1911 vielen bij de afdiepwerkzaamheden aan een schacht vier doden, waaronder de Hoensbroekenaar Gerards. Het ongeluk werd veroorzaakt door het omlaagstorten van de stijgleidingen van de hangende schachtpomp. De werklieden die nog niet direct dood waren door de vallende pompen en pijpen verdrinken jammerlijk omdat de pompen uiteraard niet meer werkten.

SCHADENET - KOENEN

Breukerweg 178

6412 ZL Heerlen

Tel · 045-5215450

Het lichaam van de heer Gerards werd pas op 2 mei geborgen. Dit zware ongeluk werd in de landelijke pers uitgebreider behandeld dan in de regionale pers en was zelfs in onze overzeese gebiedsdelen voorpaginanieuws. Deze verdoezeling door de regionale pers van het negatieve nieuws over de mijnen is eigenlijk tot aan de mijnsluiting overeind gebleven. Een dodelijk ongeval ondergronds werd in de Limburgse kranten doorgaans op de derde pagina met een paar regels in een kolom vermeld; bijvoorbeeld:

ERNSTIG MIJNONGELUK.
Te Heerlen is gisterennacht een ondergrondse gang van de Staatsmijn „Emma” voor een klein deel ingestort. De 43-jarige arbeider Steski uit Hoensbroek werd bedolven en later dood te voorschijn gehaald. De ongelukkige laat een vrouw en een kind achter.

Overigens was het eerste dodelijke slachtoffer uit Hoensbroek dat in de mijnen te betreuren viel de 60 jarige Wiel Cörver, die in april 1908 bij een ketelontploffing op de Laura in Eygelshoven om het leven kwam.

In 1910 bereikt de eerste schacht op een diepte van 259 meter de steenkool en wordt gestart met het afdiepen van Schacht II. Dit gaat zo voortvarend, dat al in 1911 op de diepte van 259 meter een verbindingsgalerij tussen beide schachten gereed is en in 1912 is op een diepte van 325 meter de tussengalerij klaar.

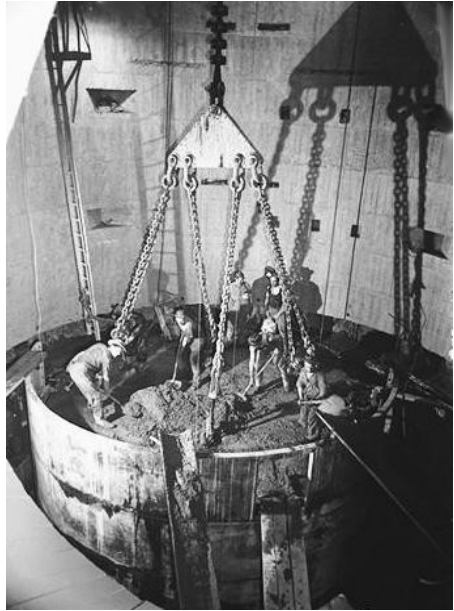
In 1913 is een diepte van 410 meter bereikt en in 1914 zijn ook het benodigde kabel- en buizen-net en de beluchting gereed. De productie kan beginnen. De kolenwinning start dan op de 325 meterverdieping, de afdeling 259 is door de slechte kolenlaag niet echt in productie geweest. In 1918 gaat ook de 410 meter verdieping in productie. Ook het afdiepen gaat door maar dan op een laag pitje. Het duurt nog tot 1920 eer men met Schacht II de 570 meter bereikt en de 546 meterverdieping productie klaar is. In 1949 komt men op de 700 meterverdieping, die in 1951 in productie gaat door middel van een tussenschacht met de galerij op 546 meter.

Ondertussen is ook Schacht III, het uithangbord van de Emma, gereed gekomen.

In 1937 werd gestart met de bouw van deze schacht met een diepte van ruim 700 meter. In de oorlog wordt dit afdiepen stil gelegd, maar de ruwbouw van de betonnen toren gaat gewoon door en is in 1943 klaar.

Na de oorlog wordt het werk hervat, afgediept en de betonnen toren ingericht als schacht voor intrekkende lucht en in 1951 is hij gereed voor zijn taak als ophaallift voor kolen en goederen.

Bij de voorbereidende werkzaamheden waren tussen 1911 en 1913 al kleine hoeveelheden kolen gedolven, maar de echte productie startte dus in 1914 en bedroeg in het eerste jaar 164.000 ton.

De werkvloer bij het afdiepen van de schacht

Aan het werk op de 410 galerij

Toen de Emma eenmaal volgens planning draaide werd die productie geschat op een miljoen ton, en dat wordt voor het eerst bereikt in 1923 als ook de 425 meter verdieping in productie is.

In 1937 is de productie al gestegen tot 2,5 miljoen ton kolen.

In 1947 wordt via de 410 meterverdieping

een verbinding gemaakt met de zeven kilometer verderop gelegen staatsmijn Maurits in Geleen. Het gangenstelsel is dan zo uitgebreid, dat het ondergronds personenvervoer gebruikt maakt van personeelstreinen of van een spoorfiets.

Dit artikel kwam tot stand dankzij het speurwerk van Hein Bisschops, die vele uren in de archieven van Rijckheyt, RHCL in Maastricht en in het DSM-archief in Maastricht ge-neusd heeft en wetenswaardigheden uit het jubileumboek “1902. Staatsmijnen. 1952” uitgegeven bij gelegenheid van het 50 jarig Staatsmijnen jubileum in 1952. Wordt vervolgd

Rectificatie

Een aandachtige lezer van de verjaardagskalender die wij onlangs uitgegeven hebben maakte ons attent op een schrijffout.

Bij de maand april staat in de tekst van de foto rechts onderaan “De Emma gezien vanaf de Jeugdrubbe”, dit moet zijn **Jeugrubbe**, zonder de letter d.

Nieuwsgierig geworden door deze terechte opmerking zijn wij gaan zoeken naar de oorsprong van die naam. Het woord grub(be) is in het dialect een holle weg, maar de naam kan ook van het Duitse woord Grube zijn afgeleid en dan is het een groeve. De letterlijke betekenis van Jeugrubbe zou dus kunnen zijn: de grubbe van Jeu. Maar wie was Jeu en waar was die groeve? Het bos, de Jeugrubbe of “het Verboden Bos” zoals het in de volksmond vroeger genoemd werd, gaat langs de zuidelijke randen - bijvoorbeeld vanaf het VKC-sportveld - wel erg steil omlaag, alsof het een oude afgraving is. Het zou kunnen dat dit bos gegroeid is in die oude groeve. Misschien heeft men hier wel de klei afgegraven voor de bakstenen van de donjon, de ronde toren van het kasteel. Een goede verbinding, was er al, of is hierdoor ontstaan. De Hermesweg en Zandbergweg, lopen vanaf dit bos of groeve rechtstreeks bergaf naar het kasteel en beide wegen worden op zeer oude kaarten al genoemd. Of is het toch alleen een oude holle weg die door het bos of langs de weide van “Jeu” liep en heeft het bos zo zijn naam gekregen?

CONSTRUCTIEBEDRIJF WIEL PETERS

Economiestraat 47 A

6433KC Hoensbroek

Tel · 045- 5211057

De vaandels in ons verenigingsgebouw

Door Jo Hermanns

Sinds enige tijd sieren twee vaandels ons verenigingslokaal. De doeken hingen tot voor kort in de Christus Koningkerk in Lotbroek die vorig jaar gesloten werd.

Het ging niet zo goed met de doeken in de onverwarmde kerk er werd een beroep op ons gedaan om de doeken een betere plek te geven. Wij hebben dat graag gedaan en zo komt het dat ze nu in ons lokaal hangen.

Op de doeken staan de teksten H. Familie Mannen en H. Familie Vrouwen, daarbij stelden wij ons de vraag waar en hoe deze doeken gebruikt zijn. Een ding staat vast; ze komen oorspronkelijk uit de voormalige, nu gesloopte O.L. Vrouwekerk in Lotbroek (Hoensbroek Station).

De geschiedenis van het Aartsbroederschap H. Familie

De “H. Familie” was een Aartsbroederschap m.a.w. een lekenorde binnen de Rooms-katholieke Kerk.

In 1844 richtte de kapitein Henri Belletable in Luik de Broederschap van de Heilige Familie op. De vrome militair beoogde een bevordering van een deugdzaam leven binnen gezinsverband door een spirituele toewijding aan Jezus Christus en zijn ouders de Maagd Maria en de Heilige Jozef. De verering van de Heilige Familie was een tendens in het katholicisme van die dagen. De Mariaverering had al

een hoge vlucht genomen, en de H. Jozef werd ver-eerd onder andere als voorbeeld van onthechting voor de katholieke man.

Het initiatief van Belletable werd door zijn bisschop overgenomen en met een voordracht naar Rome ge-stuurd. In 1847 kwam een pauselijk decreet af met de verheffing tot Aartsbroeder-

schap, waarmee het initiatief boven het diocees van Luik werd uitge-tild. De orde organiseerde vooral werklieden en hield wekelijkse bid-stonden en regelmatig andere vieringen.

Er kwamen afdelingen in Belgische bisdommen en in 1851 was Hel-mond de eerste parochie in Nederland met een kring. Door de missie van de paters Redemptoristen verspreidde de Aartsbroederschap zich over de wereld. Later kwam er een secretariaat in 's-Herto-genbosch. In 1951 had de orde 700.000 leden.

Men deed veel aan het katholieke leven van die tijd en hield trouw tridua en retraites, bedevaarten, aanbiddingen enz.

De Aartsbroederschap drukte een stempel op het parochieleven.

Het lidmaatschap van de Aartsbroederschap van de Heilige Familie was vooral bedoeld voor arbeiders en had het doel dat men een godsdienstig en harmonieus leven zou nastreven naar het voorbeeld van de Heilige Familie van Nazareth.

Natuurlijk werd er ook een blad uitgegever de passende naam "Familieblad", met als dertitel: Officieel orgaan van de Aartsbroe-derschap der H. Familie en Zondagsblad voor het katholiek huisgezin.

Dit blad bestond nog tot 1969 en verdween met de 101ste jaargang, ook deze vereni-ging was niet tegen de tijdgeest opgewasser en hield op te bestaan.

Bron: oa: <http://www.meertens.knaw.nl>

Opsporing verzocht!

Velen van U zullen zich nog de tijden kunnen herinneren, dat er volop langs de deuren gevent werd. Groenten, melk, kolen, brood, vis, eieren, bloemen en wat al niet meer. Tot aan rieten manden, petroleum en allerhande huishoudelijke artikelen toe. Later namen SRV-wagens hun taak over en tegenwoordig hebben de supermarkten een groot gedeelte van de markt in handen, hoewel (gelukkig) ook nog een aantal buurtwinkels het hoofd boven water hebben weten te houden. De meeste venters bleven onbekend, omdat er alleen maar in de eigen wijk werd gevent. Een paar echter bestreken heel Hoensbroek en we zouden het fijn vinden daar wat meer gegevens over te hebben.

We noemen er een aantal:

Jaap (Kuipers) - de visboer
't Jüdje (Meier)- eveneens vis

Theike (Hoenen) - eieren
Herman Betteray - kolen
Dick (Goossens) - bloemen
Gerritje Herwijnen - vanwege zijn
hoogrode kleur noemden de mensen hem Gerritje Bloedworst 't Beûtje (Franssen) - zand

Kent U van deze mensen meer gegevens of (dat zou helemaal mooi zijn) hebt U er foto's van, dan doet U ons daar een groot plezier mee. U kunt ze bezorgen bij onze secretaris Wim Kortekaas, Klinkertstraat 19 of bij Math Mertens, Ridder Hoenstraat 216.
Alvast zeer bedankt!

Op de foto gemaakt bij de Droomvijver in ons vorige nummer, zijn veel reacties binnengekomen. Het is ondoenlijk om alle namen te noemen van hen die reageerden, we vermelden daarom slechts de eerste reactie en die was van Jos L'Ortye. Zij allen herkenden de man in het midden als de heer Wensink van de Amstenraderweg, die als voorzitter van de hengelsportvereniging Haal Op het woord voert bij de opening van de kantine van de Droomvijver in 1967. Zijn dochter Doris is de tiener die de bossen bloemen in de hand houdt.

Waterputten

Het was in de zomer van 1895 dat in het buurtschap IJzeren met drie werkers gestart werd om een put te delven.

Op een plek ter grootte van een tiental schreden in het vierkant moest eerst de bovengrond, de lösslaag, verwijderd worden, nadien het

dikke leempakket en tenslotte de daaronder gelegen grindmassa.

Hiervoor was het noodzakelijk om een bepaalde oppervlakte trechtervormig uit te graven. Door middel van terrasjes kon de massa van onder naar boven worden gewerkt.

Het grootste deel van de uitgegraven grond werd in reserve gehouden om hiermee later weer aan te vullen.

Eerste aanzet

Deze eerste aanzet was zeer tijdrovend. Kwam men tenslotte op de vaste onderlaag, dan werden stootbeitels, houweel en schietlood ter hand genomen, omdat dan een geheel ander werkwijze moest worden toegepast. De werkruimte werd dan beperkt tot 1,5 à 2,5 meter doorsnede.

Met een iets geknikte, zware en lange stootbeitel, in de volksmond “bergbaom” genoemd, werd een smal sleufje los gestoten en wel op de gewenste putronding. De vaste binnenmassa werd afgebroken of vrijgeslagen.

Boven stonden twee of meerdere helpers ter assistentie.

Zij bedienden de provisorisch aangebrachte putrol, die aan beide zijden een zwengel had. Via deze rol werd met een vierkante ophaalbak, die aan een dik hennepkoord was bevestigd, de los geslagen

massa naar boven gehaald. Zo werd de put langzaam maar zeker uitgediept, dit moeizame werk werd uitgevoerd onder het schamele licht van een stallantaarn. Met behulp van een schietlood werden de wanden loodrecht uitgehouwen. Werd de put geslagen in een mergellaag, dan kreeg men wel eens te kampen met een zeer harde mergellaag, die betiteld werd met “haerd” of “tow”. De mogelijke aanwezigheid van een vuursteenlaag was natuurlijk zeer hinderlijk. De grote, zware exemplaren vuursteen die moeizaam uit de put gehaald waren kregen de functie van schampstenen bij de inrijpoort van de boerderij.

Gevaarlijk werk

Natuurlijk was het werken daar onder in de diepte met een weinig ruimte zwaar en moeilijk. Daarom werd met regelmaat van taak gewisseld.

Bij zwoel drukkend weer kon het weleens gebeuren, dat er op diepte

Herkenrade

te weinig zuurstof was. In dat geval begon het vlammetje van de “luch” onheilspellend te dansen en dan was het de hoogste tijd, dat de putdelvers via de ophaalbak naar boven werden gehaald.

Op ongeveer 40 meter diepte sijpelde het eerste heldere water langs de kersverse putwand. Nadat de put daarna nog enkele meters was uitgediept en

bleek dat de watertoevoer voldoende was, werd het verder uitdiepen van de put gestaakt. De volgende taak was het verstevigen van de putwand. Daar waar de put geslagen was in een mergellaag werden de brokken die bij het uitdiepen naar boven werden getakeld, in blokken gezaagd en hiermede werd de putwand dan opgemetseld. Daar waar geen mergel voorradig was, werd de putwand opgemetseld met bakstenen.

Het werken in de put was zeker niet zonder gevaar. Zo mocht de laadbak maar ten dele worden gevuld om geen onnodig risico te lopen. Helmen ter beveiliging van het hoofd kende men niet. Het enige beschermingsmiddel was een oude hoed, die van binnen stevig was opgevuld met stofresten.

Dat het delven van een tientallen meters diepe put voor die tijd een nogal dure onderneming was, laat zich begrijpen.

Zo bedroegen de kosten voor de bouw van een waterput in Ubachsberg in het derde kwartaal van de 18e eeuw de voor die tijd kapitale som van 820 gulden.

In het begin van de 19e eeuw kostte de bouw van een put in Nieuwenhagen rond de 1200 gulden.

Particuliere put

Werd de put gebouwd daar waar de plaats bestond uit een leem- en grindpakket dat men moest die verwijderen en waren de lagen vrij dik en betrof het een put met een particuliere bestemming, die dus ook kleiner in doorsnede kon zijn, dan ging men als volgt te werk.

De puttenbouwers maakten van zware eikenhouten planken een stevig vierkant raamwerk, dat bijvoorbeeld binnenwerks de maat had van een vierkante meter.

Men groef dan een gat in het vierkant, ter diepte van twee meter, en legde het raamwerk plat op de bodem. Op dit raamwerk begon men de putwand te metselen, dat met mergelsteen en later ook met baksteen ge-

Schin op Geul, Keutenberg met bron

beurde. Dat metselen deed men tot ongeveer een meter boven het maaiveld. Aan het samenstellen van de specie en het metselen “in verband” werd de uiterste zorg besteed. Daarna liet men dit eerste metselwerk aandrogen.

Was dit voldoende hard, dan ging een man terug tot op de putbodem en begon de aarde onder het raamwerk met zorg en uiterste regelmaat te ontgraven. Met behulp van balken en steunpaaltjes, die als het ware als hefboom fungeerden, liet men de eerste aanzet van het metselwerk zeer geleidelijk zakken, totdat de bovenzijde van de wand gelijk lag met het maaiveld.

Was dit zover, dan stopte men met ontgraven, metselde weer een stukje muurwerk van boven erbij, liet dit weer goed aandrogen, waarna men dan weer overging tot ontgravingswerk beneden in de put. Deze afwisselende werkzaamheden werden net zo lang herhaald tot men op diepte voldoende toevoer van helder drinkwater kreeg. De ontgraven aarde of het grind werden met een kleine ophaalbak met behulp van een lang koord en een katrol regelmatig naar boven gehaald.

De hulpkrachten boven konden bij zonnig weer en met behulp van twee spiegels en een verrekijker de werkzaamheden op de putbodem goed volgen, zelfs bij grote diepte.

Leo Meevers Scholte.

Mededelingen

Een nieuw boek: "De Hoofdstraat"

Naar aanleiding van het succes van de serie, de Hoofdstraat, gaan wij deze serie artikelen in een boekvorm uitgeven.

Het boek wordt veel uitgebreider dan de vierdelige serie die in ons clubblad stond, die maar 27 bladzijdes in A5 formaat omvatte.

Het boek telt maar liefst 56 pagina's op A4 formaat, dus met veel meer tekst en heel veel nieuwe foto's in een groter formaat.

Dit boek dat over enige weken gereed zal zijn, is misschien nog wel voor de kerstdagen verkrijgbaar. Wij zullen u via e-mail en publicaties in de weekbladen tijdig laten weten wanneer het te koop is. Dankzij de financiële steun van winkeliersvereniging Hartje Hoensbroek is de prijs laag gehouden en zal het waarschijnlijk slechts € 6,95 gaan kosten. Dat is een fijn prijsje voor een leuke surprise!

Jaarvergadering 2012

Alvast noteren!

13 maart jaarvergadering in Amicitia aan de Markt.

Wij hebben een interessant programma met onder andere Hoensbroekse artiesten, dus mis het niet!

U bent van harte welkom.

BLOEMENHANDEL TURNER FLOWER
Klinkertstraat 27
6433 PA Hoensbroek
Tel. 045-5215442

VAN CRIEKINGEN VOF-WONINGINRICHTING
Hoofdstraat 390
6432 GN Hoensbroek
Tel. 045- 5216678

Originele Cadeau-ideeën

Als u voor de komende feestdagen nog aan het peinen bent over een origineel geschenk, dan hebben we hier voor u een paar suggesties uit de schatkist van onze Heemkundevereniging:

We hebben al een keus voor u voor maar **€ 3,95**, het boekje

“Wiej zegk ich dat i Breuker plat?”

Meer dan duizend Hoensbroekse dialectwoorden, uitdrukkingen en gezegden in ons eigen Breuker dialect, geschreven door Math Mertens.

Een leuke surprise en hebbedingetje!

Wij hebben een hele aardige verjaardagskalender, geprint op 160 grams ivoorwit papier en geïllustreerd met oude foto's en ansichten van Hoensbroek, bovendien op iedere dag een leuk Breuker dialectwoord en die kost normaal € 7,95.

Voor de leden, omdat het een dure feestmaand is, maken we er een ledenprijsje van, slechts € 5,95.

Math Mertens schreef ook het boek

“Breuker jònge sjriev Breuker Plat”

Honderdvijftig bladzijden korte verhalen van Paul van Hoensbroek (pseudoniem voor Wiel Poulssen) en Math Mertens zelf, geschreven in het Breuker plat.

Hier zijn er nog maar enkele van voorradig, dus dat wordt een curiositeit!

Bij ons te koop voor maar **€ 9,95**

ADM. KANTOOR J. A. KLEIN

Galerijstraat 16
6432AV Hoensbroek
Tel. 045- 5211214

UITVAARTCENTRUM VAN DEN HOUT

Kathagen 10
6361HG Vaesrade
Tel. 045- 5212004

Maar er is nog meer! Wat dacht u van het lexicon over de biografische en bibliografische gegevens van de Hoensbroekse schrijvers en dichters.

Het boek, **“Hoensbroekse schrijvers en dichters”** geeft een mini-overzicht over het leven en werken van maar liefst 29 autochtone Hoensbroekse scribenten. Dit boek, geschreven door **Bernard Grothues**, is alleen in de maand december bij ons te koop voor maar **€ 9,95**.

Een leuk verrassing voor iemand met roots uit de wijk Maria-Gewanden is het deel 4 uit de serie Heerlense buurten, het boek

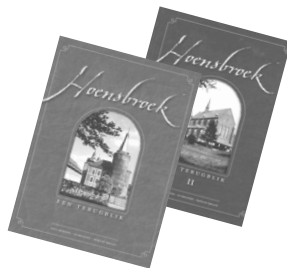
“Maria-Gewanden/Terschuren vroeger...” geschreven en rijkelijk voorzien van foto's over deze levendige wijk door Jo Brassée. Prijs **€ 14,95**

En natuurlijk de mooie fotoboeken

“Hoensbroek een terugblik”. Deel I en deel II. Luxe boeken op A4 formaat met een harde kaft, boordevol oude foto's en verhalen die een fraai beeld geven van het Hoensbroek uit de vervlogen jaren.

Geschreven door Paul Borger, Jo Brassée en Roelof Braad. Prijs **€ 24,00** per deel

Belangrijk: Al deze boeken zijn voor deze prijzen uitsluitend te koop bij onze Heemkundevereniging Hoensbroek.

Bestellen en of afhalen kunt u bij onze penningmeester Hein Giesen G.B. van Hövellplein 12 of 13 (nabij het kasteel)
045-5218531 - e-mail: heingiesen@home.nl

SCHOENSERVICE & LEDERWAREN LUCHIES
Hoofdstraat 16
6431LC Hoensbroek
Tel. 045-5221703

Begunstigers:

Holtus Verzekeringen & Financieringen	Hoensbroek
M. L'Ortye	Amstenrade
Punctua & Partners - Accountants	Hoensbroek
The READ SHOP	Hoensbroek
Fam. Simons	Hoensbroek
C. van Tilburg	Hoensbroek
van Melick - Heerlijk uit Hoensbroek	Hoensbroek

STURMANS-FAASSEN VERKEERSOPLEIDINGEN

Nieuwstraat 15
6431 KP Hoensbroek
Tel · 045- 5220166

